

Uddannelse af indsatte i Kriminalforsorgen

Konference, Nyborg Strand, 21. juni,
2010

'Marginaliserede unge og voksne'

Leif Emil Hansen, RUC

Hvad er 'marginalisering'?

- marginalisering er begreb for en bevægelsesretning væk fra samfundets «midte» ud mod randen eller udkanten
- marginalisering indbefatter, at man har en meget begrænset eller ingen indflydelse på væsentlige vilkår i eget liv
- begrebet bygger på sociologen Georg Simmels tanker om den fremmede som en, der betragtes som stående uden for en homogen kultur

(fortsat)

- marginalisering kobles ofte til arbejdsløshed, manglende socialt netværk, sindslidelse, misbrug, etnisk og kulturel anderledeshed, kriminalitet, hjemløshed mv. Jo flere af disse ting der karakteriserer en persons position, jo mere marginaliseret er den pågældende
- teorier om 'lærende (praksis)fællesskaber' skelner mellem marginal og (legitim) perifér deltagelse

5/6-samfundet

- "Siden 60'erne er der sket en forandring fra den 'gamle' til den 'nye' ulighed" (*Lars Olsen: Den nye ulighed, 2007 – 5. rev. udg. 2010, s. 24*)
- "Afstanden mellem de resourcesvage og resten af samfundet er på afgørende områder blevet større" (*samme, s.8*)
- (*resourcesvaghed* defineres her ved et relativt nyt begreb i socialforskningen: 'svag hjemmebakgrund', hvortil regnes unge, hvis familie er præget af to eller tre af følgende faktorer:

Definition af 'svag hjemmebaggrund':

- At forældrene i hovedsagen lever af kontanthjælp eller førtidspension
- At ingen af forældrene har en kompetencegivende uddannelse, det vil sige hverken en faglig uddannelse eller en videregående boglig uddannelse
- At den unge ikke bor hos både far og mor

(man har 'svag hjemmebaggrund', hvis to eller tre af disse faktorer optræder i *kombination!*)

Udjævning eller polarisering?

Indkomst

- Gruppen omfatter 10-20% af alle familier
- Afstanden mellem dem og resten af samfundet er på visse områder blevet større de senere år:
- I 1986 tjente de 74 % af den typiske familieindkomst; i 2006 var dette faldet til 69%

Uddannelse

- 19% af unge med 'svag hjemmebaggrund' forlader skolen uden afgangsprøve
- Hvis de tager afgangsprøve er deres karakterer markant lavere end gennemsnittets
- Blandt *alle* 25-årige havde i 1991 26% ingen uddannelse ud over folkeskolen; i 2007 var dette tal faldet til 19%
- MEN: blandt de 25-årige med 'svag hjemmebaggrund' steg tallet fra 47% til 52%!
- (hvorfor mon? – akademisering, individualisering – gymnasiereform, 'bogliggørelse' af erhvervsuddannelser/lærlingeuddannelser; MERITOKRATIET sætter dagsordenen!)

Kriminalitet

- Blandt de 'ressourcestærke familier' er der 4% af de 25-årige, der har været involveret i en straffesag inden for de sidste 5 år
- Blandt dem med 'svag hjemmebaggrund' er tallet 26% - mere end 6 gange så mange

Øvrig marginalisering

- 41% med 'svag hjemmebaggrund' bor i et hjem med en 'børnesag' – hos øvrige er denne slags sager relativt sjældne
- (en 'børnesag' betyder, at kommunen er gået ind med forskellige tiltag i forhold til familien – fx støtte, forebyggende foranstaltning, tvangsfjernelse...)

Økonomi

- 70% af de 17-årige med 'svag hjemmebaggrund' bor i familier i den nederste fjerdedel af indkomstskalaen (men dette gælder også for 33% af mellemgruppen og 11% af dem med stærk hjemmebaggrund).
- De fleste familier i den nederste fjerdedel af indkomstpyramiden tilhører faktisk *ikke* gruppen med svag hjemmebaggrund!

Den moderne ulighed

- Dårlig økonomi er således en del af billedet, men ikke selve kernen i miseren
- Kernen består i en ond cirkel: arbejdsløshed, manglende uddannelse, vanskelige familieforhold
- Disse unge er ramt af en negativ social arv, med markant færre *livschancer* til følge
- Moderne ulighed bunder frem for alt i sociokulturelle faktorer som
 - Marginalisering på arbejdsmarkedet
 - Lavt uddannelsesniveau
 - Vanskelige familieforhold

Underprivilegerede – før og nu

- FØR: i classesamfundet var de underprivilegerede
 - De fleste
 - Selvforsørgende og selvbevidste
 - Organiserede og med social identitet/klasse tilhørsforhold
- NU: i 5/6-samfundet er de underprivilegerede i en diametralt modsat situation – som
 - Mindretal
 - Offentligt forsørgede
 - Uden organisering og klar identitet

Udfordringen er mere kompleks!

* Alt sammen i følge Lars Olsen – vi kan diskutere det, også ud fra eksemplet med sommerkolonien og begrebet 'kulturel kapital' (s.32-33 og 39)

Økonomi, fordeling og uddannelse – går det fremad?

- Det kommer an på kriteriet – terrænhævning eller udjævning?
- Hvad skete der på 90 år?
 - 1870: 2% tjente den øverste $\frac{1}{4}$ af indkomsterne – 91% tjente den nederste
 - 1960: 9% tjente den øverste $\frac{1}{4}$ - 52% den nederste
 - ”i 1870 delte 91% halvdelen af indkomsterne – i 1960 er det 75% (Bent Hansen: Velstand uden velfærd, 1969)

Udjævningen er udeblevet

- Penge:
- 1870-1950: velstanden (BNP) steget 5-6 gange
- Arbejderklassens andel af BNP er forblevet den samme (ca. 35% hele perioden)

voksenuddannelse:

- Ca. 1/3 af de kortest uddannede deltager
- Ca. 2/3 af de længst uddannede deltager

Vedr. 'restgruppen' blandt unge:

- langt flere indskrives på uddannelser
- langt flere falder fra
- langt flere bruger ikke deres adgangsgivende eksamen – netto: 20-22% uden formel uddannelse

Er det moderne samfund en centrifuge?

- Halvdelen af statsbudgettet går til overførsler
- $\frac{1}{4}$ er permanent uden for arbejdsmarkedet
 - i første kvartal var 876.500 personer i alderen 16-64 år uden ordinær beskæftigelse (omregnet til fuld tid)
 - antallet af førtidspensionister er steget med 0,8 pct.
- Familiestrukturen er i opbrud
- Global omstrukturering – Danmark som videnssamfund?
- Migrationer er kommet bag på os?
- Går det simpelt hen for stærkt for os?

Social integration?

- ”Den sociale og kulturelle ulighed er sværere at gøre op med end den gamle materielle ulighed”
- ”Vi bruger normalt ordet integration i forhold til flygtninge og indvandrere” – men det ”drejer sig også om den sociale integration mellem forskellige lag af ’gamle danskere’”

Går det så den rigtige vej – aktuelt set?

- Den sociale mobilitet er gået i stå
 - Omkr. 1900 havde et barn af forældre med lang uddannelse 20 gange større chance for lignende uddannelse end et barn fra et ufaglært hjem
 - 70-80 år senere var forskellen 'kun' 5 gange
 - Siden er der ikke for alvor sket en bedring (pga. intelligens og karakterer? Nej. Studenterkarakter 9,5: 75% af akademikerbørnene bliver akademikere; 40% af arbejderbørnene)

Og hva' så?

- Erhvervsuddannelserne er blevet boglige og teoretiske
- Uddannelsesmiljøet er blevet individualistisk
- Der er ingen praktikpladser
- Frafaldet er stort
- Det er (stadig) barskt at være ung –
- Men nok på en anden måde – når du er 'restgruppe' og ikke del af en (selvbevidst) klasse